

Stasė Žilvitytė – Mikeliūnienė

Mintys iš dienoraščio

Petrauskynės gandras atnešė 1931 metais pačiame viduržiemį, vasario 13 dieną. Kopta į mokslo kalną Piniavoje, Panevėžyje ir Vilniuje. 30 metų glaudė šviesūs knygos namai, dešimt metų atiduota mokinių švietimui. Nuo 1968 metų draugauju su teptuku, dalyvauju parodose, bendrauju su kraštiečiais.

Išleistos knygos:

- 1. Panevėžys. 1940-1980 metai. Bibliografijos rodyklė. V.1983*
- 2. Rankraščių rinkinių rodyklė. Panevėžys, 2004*
- 3. Bendrautorė knygos*
„Panevėžys nuo 16 amž. Iki 1990 m. Panevėžys, 2003

Jau atšoktos vasaros vaisės

Vyniojasi mūsų metai į suaustą gyvenimo rietimą, išmargintą įvairiausių spalvų raštais. Pirmieji rietimo aršiniai – šviesių, žaismingų vaikystės spalvų. Pati pradžia, gaivališkas bėgimas į ateitį, prigimtinė sąsaja su gamta. Basomis kojėlėmis braidyta rasota ganykla, grafiškomis linijomis išraižytos brydės mintyse, tapytas virš miško kylančios saulės diskas, paukščių trelių žadinta vaiko klausa. Vingiuotomis melodijomis ringiuotos dainos, nuo kurių skambėjo ir miškas, ir pamiškė. Projektuoti padirvėj gėlių darželiai, sodintos kačpėdėlės, čiobreliai ir kitos laukų gėlytės, mokytos skaityti sugaudytos ir sutupdytos baloj varlytės. Ant kelmų puošti bažnyčių altoriai, sakyti pa mokslai. Neišsigąsta net akistatos su vilku. Giedrią dieną parkritus į žolę, žiūrėta žiūrėta į mėlyną dangų, skraidyta pūkiniais įvairiausių formų debesėliais.

Varginga, skurdžios buities, bet žavi, dainomis išpinta jaunystė, pradėtas minti takelis į žinių šalį, knygų atskleisti pasaulio stebuklai. Sutiktas naujas nepatirtas jausmas – pirmoji ir didžioji meilė. Tai pats gražiausias beribių svajonių, planų, savęs realizavimo, veržimosi į veiklos gylį gyvenimo tarpsnis. Bet tarsi akimirksnis šmėstelėjo jaunystės šėlsmas, ieškojimų, gebėjimų, pasitikrinimų dienų aidas. Ir ištirpo dalis gyvenimo laiko tėkmėje.

O metų audimo rietimas vyniojosi, dabintas amžiaus patirties patraukliais pasiekimų raštais. Būta ir sąžinės priekaištų, graužaties, kad daug ko nesuprasta, nesuspėta... Mintys nuolat grįžta į nebepasiekiamus žalius pavasarius, žieduotas vasaras ir... stabtelta prie gelstančio, spalvingo rudens. Atrodo, bėgta kartu su laiku, būta gyvenimo verpetuose, suktasi nepabaigiamuose darbuose, grumtasi buityje, džiaugtasi vaikų sėkme, dvasinėmis vertybėmis ir tarsi nepastebėta, kad imama nebesuspėti. Pasirodo jau atšoktas vasaros valsas. Metų našta jau sveria pečius, įmintas pėdas jau gilina ir tiesina kita karta. Mūsų gentis nuėjo, atsidūrėme šalikelės stotelėje, tapome bėgančio gyvenimo stebėtojais. Tenka apsiprasti su dažniau lankomomis negaliomis, lėtėjančiu žingsniu, gilėjančiomis raukšlėmis veide, bėlančiais plaukais, skaudžiais praradimais ir netektimis...

Mintys dar audžia nerealizuojamų planų tinklą, dar dvasia gaji, bet veiklusis etapas jau praeityje. Priartėjo baltas, šarmotas žiemos tarpsnis. Liūdnas, nostalgiskas, audinio raštai – santūrių, prigesusių žemės spalvų. Raminiesi, kad būta ir mūsų laiko. Valdytas didžiulis turtas – gyvenimas. O laiko staklės, kad ir prislopusios, dar pykši. Po metų tiltais upė dar tekanti, dar neišdžiūvusi.

**Stasė Žilvitytė -
Mikeliūnienė**

Prie pradžios šaltinio

Atmintis atveria vartus į praeitį, į žmogaus egzistencijos pradžią. Kiekvienas iš mūsų turėjome gimtus namus, kuriuose pirmą kartą išvydome motinos akis, saulę, langą į pasaulį. Už tų namų slenksčio mes įmynėme savas pėdutes, pataikytas gal į tas pačias prieš mus gyvenusių. Jų akys taip pat žvelgė į žydrą dangaus mėlynę, rytais parūkavusį mišką, padus kutenančią švelnią žolės žalumą, besišakojančių kiemo medžių vainikus...

Čia prieš mus pavasariais žydėjo nebeatmenamų sodintojų sodai. Kaip ir jie, čia pirmą kartą išgirdome čirenantį vievėrsį, švilpaujantį varnėną, kleketuojantį gandrą, ilgesingą ir gaudų metus skaičiuojantį gegutės „kūkū“. Įstro upelyje vasaromis maudėsi praplaukiantys debesėliai, šaltomis rudens naktimis jame atsispindėjo žvaigždėmis nusėtas dangus. Tas pats upelis, surinkęs balų ir dar mažesnių upelių vandenį skubėjo, rideno bangeles ir puolė į Lėvens glėbį. Kas pavasarį Įstro krantai nušvisdavo purienų saulutėmis, pakrančių krūmai apsikabinėdavo švelniais, minkštais „kačiukais“. Pakvipdavo ariamos dirvos žemė, ausis neįstengdavo išgirsti įberto grūdo sproginėjimo prieš išlendant daigeliui į dienos šviesą. Kas vasarą subanguodavo įvairių žalsvos spalvos tonų javų jūros, o žydinčių rugių salsvas šėmas rūkas kutendavo nosį. O koks vaiskus geltonis bręstančių žiemkenčių, vasarojaus švytėdavo didžiuliuose laukų plotuose. Tai vis augimas, gyvybės apraiška...

Ir kiekvienų metų liūdnas atsisveikinimas su vasaros vaisėmis, su aštriomis nupjautų javų ražienomis, besidraikančiais, rasos lašeliais žaižaruojančiais voratinkliais, pageltusiais miškais, vienur kitur besipuošiančiais šermukšnių kekių raudonom dėmėm, degančiais klevais...

Ir baltoji mūsų žiema, užmigdžiusi poilsui žemę, atnešusi naujų pramogų ir ilgesingo pavasario laukimo. Niekas nesuardė gamtos darnos,

nepakeitė nusistovėjusių dėsnių. Amžina metų kaita, nešanti su savimi žmonių gyvenimus, tą nuostabią kelionę laike ir erdvėje.

Metų bėgsme tęsiasi žmonijos raida. Vienas kartas keičia kitos. Kiekviename žemės kampelyje gyveno žmonės. Kiekvienas turėjo pradžių pradžių – savo gimtinę, išliūliavusių, išauginusių sparnus ir išskraidinusių į pasaulį. Čia mirusiųjų kalnelyje atlydėti ir apraudoti ilsisi mūsų senoliai, daugelio tėvų ir artimųjų kaulėliai. Jiems supilti kauburėliai kviečia sugrįžti, kviečia atminti... Liko ainiams jų perduoti žodžiai, darbai, dainos, meilė ir dėkingumas, pamokos sunkaus meno gyventi. Vienų pėdsakai neišdilo, kitų gal užnešė laiko vėjai. Po mūsų kraštą keliavo sukilėliai, ieškoję į laisvę kelių, tyliai ir paslaptینگai kryžiaivosi knygnešių vingiuoti pavojingi takeliai. Jų dėka ne vienoje sodyboje sumirguliuodavo balanos ar žibalinės lempelės švieselė prie atverstos maldaknygės, kantičkos ar lietuviško kalendoriaus. Taip pat mūsų kraštą palietė karų ir žudynių skausmas. Nežinia, kiek kraujo sugėrė mūsų žemė, minkšta miškų samana. Skausminga ir randuota mūsų istorija. Gilias mintis joje paliko mūsų krašto rašytojai, istorijos liudytojos – mūsų išmybių skulptūros, portretai, įamžintas kraštovaizdis, muzikos kūrinių melodijos. Tai amžinos vertybės. Atmintis budi ir prikelia laisvės siekių, šviesos nešėjų, dvasios ugdytojų gražius, prasmingus darbus. Jais gyva liks mūsų tėviškė, visų mūsų pradžios šaltinis, pripildantis gyvųjų dvasios šulinį...